

درسهایی از حضرت فاطمه علیها السلام برای زنان

کریم تبریزی

مقدمه

رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در گفتار دیگری به عظمت و بزرگواری حضرت زهرا علیها السلام اشاره کرده و به دخترش فرموده است: «يَا فَاطِمَةُ أَلَا تَرْضَيْنَ أَنْ تَكُونِي سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ وَسَيِّدَةَ نِسَاءِ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَسَيِّدَةَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ؟^۱ ای فاطمه! آیا [به این کرامتی که خداوند به تو داده] خشنود نیستی که تو سرور زنان جهان و سرور زنان این امت و بانوی بانوان اهل ایمان باشی؟»

بدون تردید وجود مقدس حضرت زهرا علیها السلام و سیره و رفتار و گفتار آن گرامی برای تمام زنان مسلمان مایه مباهات و اسوه کامل می باشد. بانوی بزرگواری که حضرت خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله در ستایش او فرمود: «أَنَّ ابْنَتِي فَاطِمَةَ سَيِّدَةُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ!»^۱ دخترم فاطمه سرور بانوان بهشتی است.»

طبق این گفتار ارزشمند نبوی صلی الله علیه و آله، حضرت زهرا علیها السلام سرآمد تمام زنان سعادت‌مند عالم است که در اثر کوشش در راه حق به مقامات عالی‌معنوی نائل شده‌اند.

۱. بحار الانوار، علامه مجلسی، بیروت،
مؤسسه الوفاء، ج ۳۷، ص ۳۹.
۲. مستدرک حاکم، حاکم نیشابوری، بیروت،
دارالمعرفة، ج ۳، ص ۱۵۶.

فاطمه زهرا علیها السلام است. از این رو، در این مقال بخشهایی از سیره و سخن آن بزرگوار را که قابلیت الگو برداری و درس آموزی برای زنان مسلمان دارد، تقدیم می‌کنیم. به امید آنکه بتوانیم - در عصری که از هر سو دشمنان اسلام و شیاطین و سوسه‌گر، ایمان و ارزشهای اصیل جامعه و امنیت اخلاقی جوانان و زنان را هدف گرفته‌اند و با هر وسیله‌ای برای تضعیف باورهای دختران و زنان مسلمان تلاش می‌کنند - رفتارهای خود را با آن حضرت هماهنگ نماییم و درسهایی از آن بانوی مخدّره فراگیریم.

قناعت، سادگی و شکرگزاری

یک زن مسلمان در پرتو تعالیم قرآن و اهل بیت علیهم السلام همواره زنی سادگی و ساده‌زیستی را نصب العین خود قرار داده، و تمام همت خود را برای تربیت فرزندان صالح و حرکت به سوی کمال قرار می‌دهد؛ چرا که دلدادگی به دنیا و مظاهر فریبنده آن

آری حضرت زهرا علیها السلام جلوه‌ای کامل از تمام کمالاتی است که یک زن در طول حیات خود ممکن است به آن نائل شود. حضرت امام خمینی علیه السلام در این باره می‌فرماید: «تمام ابعادی که برای زن متصور است، برای یک انسان [کامل] متصور است، در فاطمه زهرا علیها السلام جلوه کرده و بوده است.»^۱

امام خمینی علیه السلام برای شناساندن ویژگی یک بانوی کمال یافته با اشاره به وجود مقدس حضرت زهرا علیها السلام می‌فرماید: «آن بزرگوار یک زن معمولی نبوده است؛ یک زن روحانی، یک زن ملکوتی، یک انسان به تمام معنا انسان. او موجودی ملکوتی است که در عالم به صورت انسان ظاهر شده است. زنی که تمام خاصه‌های انبیاء در اوست. زنی که اگر مرد بود، نبی بود، به جای رسول الله بود. معنویات، جلوه‌های ملکوتی، جلوه‌های الهی، جلوه‌های جبروتی، همه در این موجود مجتمع است.»^۲

با توجه به این ویژگیهای کم نظیر، بهترین کسی که می‌تواند درس زندگی را به بانوان عصر ما بیاموزد، شخص

۱. صحیفه امام، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام، تهران، ج ۷، ص ۳۳۷.
۲. همان.

حضرت زهرا علیها السلام جلوه‌ای کامل از تمام کمالاتی است که یک زن در طول حیات خود ممکن است به آن ناائل شود

مانع رشد و ترقی معنوی و کمال انسانی است. زنی که فقط به دنبال تشریفات، دنیاگرایی و زندگی شاهانه و اشرافی و لباسهای آن چنانی باشد، نمی‌تواند به اهداف والای زندگی پاک معنوی دست یابد و فرزندان شایسته تربیت کند. به همین جهت، حضرت زهرا علیها السلام با اینکه دختر بزرگ رهبر جهان اسلام بود و می‌توانست از موقعیت خود بهره‌برداری مادی بکند، اما چنین نکرد. سلمان فارسی می‌گوید:

روزی حضرت فاطمه علیها السلام را دیدم که چادری ساده بر سر داشت. با تعجب عرضه داشتم: عجب! دختران پادشاهان ایران و قیصر روم بر کرسیهای طلایی می‌نشینند و

پارچه‌های زربافت و اشرافی به تن می‌کنند؛ اما دختر رسول خدا صلی الله علیه و آله که عظمت و جلالتش از همه آنها بالاتر و بیشتر است، نه چادرهای گران‌قیمت بر سر دارد و نه لباسهای فاخر و زیبا! حضرت زهرا علیها السلام فرمود: **يَا سَلْمَانَ إِنَّ اللَّهَ ذَخَّرَ لَنَا النَّيِّبَ وَالْكَرَامَةَ لِيَوْمٍ آخِرٍ؛** ای سلمان! خداوند [بزرگ] لباسهای [زینتی] و تختهای [طلایی] را برای ما در روز قیامت ذخیره کرده است.»

حضرت فاطمه علیها السلام آن‌گاه به محضر رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: «یا رسول الله! سلمان از لباس ساده من تعجب کرد. قسم به خدایی که تو را به رسالت در راه حق برانگیخت! من و همسرم علی علیه السلام همواره زندگی ساده را پیشه خود کرده‌ایم. فرش خانه ما پوست گوسفندی است که روزها شترمان بر روی آن علف می‌خورد و شبها بر روی آن می‌خوابیم و بالش ما چرمی است که از لیف خرما پر شده است.»^۱

همچنین روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله

۱. بحار الانوار، ج ۸، ص ۳۰۳.

وارد منزل حضرت زهرا علیها السلام شد و دخترش را مشاهده کرد که روی زمین نشسته، با یک دست فرزندش را در آغوش گرفته، شیر می دهد و با دست دیگر با آسیاب دستی گندمها را آرد می کند. از دیدن زندگی ساده، اما گرم و پر عاطفه حضرت فاطمه علیها السلام اشک در چشمان رسول خدا صلی الله علیه و آله حلقه زد و فرمود: **يَا بِنْتَاهُ تَعَجَّلِي مَرَاةَ الدُّنْيَا بِحَلَاوَةِ الْآخِرَةِ؛** دخترم! مشکلات دنیا را به یاد آخرت بر خود هموار ساز و تحمل کن!!

حضرت فاطمه علیها السلام نیز عرضه داشت: **«يَا رَسُولَ اللَّهِ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَيَّ نِعْمَائِهِ وَالشُّكْرُ لِلَّهِ عَلَيَّ أَلَائِهِ؛**^۱ ای رسول خدا! حمد و سپاس خداوند را در مقابل این همه نعمتی که به ما داده است.»

البته ساده زیستی یک بانوی مسلمان به این معنی نیست که ژولیده و آلوده و بد لباس زندگی کند؛ بلکه سادگی او باید توأم با پاکی و تمیزی باشد.

کار و تلاش و خیرخواهی

یک زن با ایمان همواره در راه

احیای ارزشهای الهی و پیشرفت جامعه و خانواده اش تلاش می کند و حضرت زهرا علیها السلام نمونه بارزی از بانوان پر تلاش در طول تاریخ است. آن حضرت علاوه بر تلاشهای معنوی در عرصه های عبادت و تقوا، در مورد خانواده و فرزندانش نیز الگویی تمام عیار می باشد. کار شبانه روزی برای تعالی و استحکام خانواده، تربیت و پرورش فرزندان شایسته، آموزش علم برای تشنگان دانش، ایراد خطابه و روشنگری مردم در صحنه اجتماع و در یک کلام حرکت با تمام وجود به سوی رشد و کمال از ویژگیهای بارز آن بانوی بانوان عالم است.

حضرت زهرا علیها السلام در گزارشی که در مورد کوششهایش در خانه و خانواده اش برای رسول خدا صلی الله علیه و آله بیان می کند، چنین می فرماید: **«لَيْلَتِي جَمِيعاً أُدِيرُ الرَّحَى حَتَّى أَصْبِحَ وَأَبُو الْحَسَنِ يَحْمِلُ حَسَنًا وَحُسَيْنًا؛**^۲ شب تا صبح به آرد

۱. مکارم الاخلاق، رضی الدین حسن طبرسی،

قم، نشر شریف رضی، ۱۴۱۲، ص ۱۱۷.

۲. کنز العمال، علی متقی هندی، بیروت،

مؤسسه الرساله، ج ۱۵، ص ۵۰۷.

ساده‌زیستی یک بانوی مسلمان به این معنی نیست که ژولیده و آلوده و بد لباس زندگی کند؛ بلکه سادگی او باید توأم با پاکی و تمیزی باشد.

خانواده، و استحکام روابط بین اعضای خانواده، همواره کنار همسر و پشتیبان و حامی اوست. امام باقر علیه السلام فرمود: علی علیه السلام و فاطمه زهرا علیهما السلام برای همدلی بیشتر در نظام خانواده به حضور رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم رفتند تا رهنمودی بگیرند. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم حضرت فاطمه علیها السلام را به کارهای درون خانه گماشت و کارهای بیرون را به علی علیه السلام واگذار کرد. بعد از این رهنمود شایسته، حضرت زهرا علیها السلام با خوشحالی اظهار داشت: «فَلَمَّا يَعْلَمُ مَا دَاخِلُنِي مِنَ السُّرُورِ إِلَّا اللَّهُ بِإِكْفَائِي

کردن گندم مشغول بودم، در حالی که ابوالحسن، [فرزندانم] حسن و حسین علیهما السلام را نگه‌داری می‌کرد.»

مهمان‌نوازی

پذیرایی از مهمان از زیباترین آموزه‌های دین ماست. و این مهمان‌نوازی را که یکی از این اوصاف بزرگوارانه است، به شکلی زیبا و شایسته می‌توان در سیره حضرت زهرا علیها السلام به نظاره نشست. روزی حضرت علی علیه السلام مهمانی را به همراه خود به منزل آورد و از حضرت زهرا علیها السلام پرسید: «آیا غذایی در منزل داریم که این مهمان گرسنه را سیر کنیم؟» حضرت زهرا علیها السلام با کمال بزرگواری فرمود: «مَا عِنْدَنَا إِلَّا قُوتُ الصَّبِيَّةِ وَلَكِنَّا نُؤْتِرُ بِهِ صَيِّفَنَا؛^۱ در خانه ما فقط به اندازه خوراک یک دختر بچه است؛ اما [امشب] ایثار کرده، [گرسنگی را تحمل می‌کنیم و] این مقدار غذا را به مهمان می‌بخشیم.»

تواضع و همدلی با شوهر

از دیگر ویژگی‌های یک بانوی مسلمان، همراهی و همدلی با شوهر است. او برای گرم نگه‌داشتن کانون

۱. فرهنگ سخنان فاطمه علیها السلام، محمد دشتی، نشر منهور، ۱۳۸۰، ص ۹۸.

فداکاری و عفو و گذشت بیشتری داشته باشد، مطمئناً کار به مشاجره و نزاع خانوادگی منجر نخواهد شد. بنابراین، کم توقع بودن، گلایه نکردن و صبر و استقامت در سختیهای زندگی توسط زنان با ایمان می تواند کمک شایانی به استحکام ارکان خانواده بکسند. فرزای از زندگی و سخن حضرت زهرا علیها السلام در این زمینه راهکار جالبی برای همسران شایسته می باشد. در یکی از روزهای پر مشقت، غذا در منزل امام علی علیه السلام و حضرت زهرا علیها السلام کمیاب شده بود. امام از همسرش پرسید: «فاطمه جان! غذایی داری که مقداری تناول کنیم؟» فاطمه علیها السلام پاسخ داد: سوگند به آن خدایی که مقام و عظمت تو را بالا برد! سه روز است که غذای کافی در منزل نداریم و مقدار اندکی هم که داشتیم به شما بخشیدیم و خودم رنج گرسنگی را تحمل کردم.»

امام علی علیه السلام فرمود: چرا به من

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَحْمَلُ رِقَابَ الرِّجَالِ؛^۱ جز خداوند متعال کسی نمی داند که از این تقسیم کار چقدر خوشحال شدم؛ زیرا رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مرا از انجام کارهایی که مربوط به مردان است، بازداشت.» حضرت زهرا علیها السلام چنان به همسر گرمی خود علاقه مند بود و با آن حضرت همدلی داشت که بعد از وقایع تلخ ماجرای سقیفه و فدک که دل زهرا علیها السلام را شکستند و به خانه اش حمله کردند، آن گاه که حضرت علی علیه السلام وارد منزل شد و فرمود: «فاطمه جان! ابوبکر و عمر در پشت در اجازه ملاقات می خواهند؟ نظرت در این باره چیست؟ حضرت با آن همه خون دلی که از آنان داشت با کمال تواضع فرمود: «الْبَيْتُ بَيْنَكَ وَالْحُرَّةُ وَوَجْهَتِكَ أَفْعَلُ مَا تَشَاءُ»^۲ [علی جان!] خانه توست و من همسر تو هستم؛ هر آنچه می خواهی انجام بده!»

مهم ترین راز موفقیت در

همسررداری

از امتیازات یک بانوی مسلمان توفیق او در امر همسررداری است. اگر در میان زن و شوهر، یکی از آنان

۱. بحار الانوار، ج ۴۳، باب ۴، ح ۱.

۲. کتاب سلیم بن قیس، قم، انتشارات الهادی، ۱۴۱۵ ق، ص ۸۶۸، ح ۴۸.

که: از پسر عمویت چیزی درخواست نکن! اگر خودش چیزی آورد، بپذیر و گرنه خودت درخواست نکن!

پاسدار حریم عفت و حیا

حضرت زهرا علیها السلام از زیباترین درسهایی که به بانوان آموخت، حفظ عفت و عصمت و حجاب بود. روزی مردی نابینا برای ورود به منزل علی علیه السلام اجازه خواست. حضرت زهرا علیها السلام با ورود وی به پشت پرده رفت و حجاب خود را کامل کرد. رسول خدا صلی الله علیه و آله که در آنجا حضور داشت، پرسید: «دخترم! او که نابیناست و تو را نمی بیند، چرا پشت پرده رفتی و حجاب خود را کامل کردی؟» حضرت فاطمه علیها السلام پاسخ داد: «إِنَّ لَمْ يَكُنْ يَرَانِي فَأَتَيْتُ أَرَاهُ وَهُوَ يَشْمُ الرِّيحَ؛ اگر او مرا نمی بیند، من او را می بینم و او بو [ی زن نامحرم] را حس می کند.» رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «أَشْهَدُ أَنَّكِ بَضْعَةٌ مِنِّي؛^۲ گواهی می دهم که تو پاره تن منی.»

کار شبانه روزی برای تعالی
و استحکام خانواده، تربیت
و پرورش فرزندان
شایسته، آموزش علم برای
تشنگان دانش، ایراد
خطابه و روشنگری مردم
در صحنه اجتماع و در یک
کلام حرکت با تمام وجود به
سوی رشد و کمال از
ویژگیهای بارز آن بانوی
بانوان عالم است

اطلاع ندادی؟» حضرت زهرا علیها السلام پاسخ داد:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله نَهَانِي أَنْ أَسْأَلَكَ شَيْئًا فَقَالَ لَا تَسْأَلِي ابْنُ عَمِّكَ شَيْئًا إِنْ جَاءَكَ بِشَيْءٍ عَفْوًا وَإِلَّا فَلَا تَسْأَلِيهِ؛ رسول خدا صلی الله علیه و آله مرا نهی فرموده است که از تو چیزی بخواهم و به من سفارش کرده

۱. تفسیر عیاشی، محمد بن مسعود عیاشی، تهران، چاپخانه علمیه، ۱۳۸۰ ق، ج ۱، ص ۱۷۱.
۲. دعوات الاسلام، نعمان ابن محمد مغربی، مصر، دارالمعارف، ۱۳۸۵ ق، ج ۲، ص ۲۱۴.

بنابراین، بانوان محترم باید به مسئله محرم و نامحرم با تمام وجود دقت کرده، آن را رعایت کنند؛ چراکه در صورت عدم رعایت، فرجام ناشایست آن دامنگیرشان خواهد شد. اساساً امنیت اخلاقی جامعه در گرو حفظ حریم زنان و مردان نامحرم است. حفظ ایمن، آرامش درونی، سلامت جسمانی، استحکام بنیان خانواده‌ها، عزت و سربلندی جامعه و جلوگیری از بزهکاریها و مفاسد متعدد اخلاقی از جمله دستاوردهای حفظ حجاب و رعایت حریم زنان از معرض دید نامحرمان می‌باشد. به همین جهت، رسول خدا ﷺ طبق فرمان الهی دستور داد که: «بَاعِدُوا بَيْنَ أَنْفَاسِ النِّسَاءِ وَأَنْفَاسِ الرِّجَالِ»^۱ میان زنان و مردان [نامحرم] فاصله ایجاد کنید!

بالاترین ارزش

از منظر حضرت زهرا علیها السلام نزدیک‌ترین حالات زن به خداوند متعال هنگامی است که خود را از دید نامحرمان دور نماید و در منزل خود به خانه‌داری و تربیت فرزند و پذیرایی از همسر خود پردازد. امام صادق علیه السلام به

نقل از حضرت فاطمه علیها السلام در این باره فرمود: «أَنَّ أَدْنَى مَا تَكُونُ مِنْ رَبِّهَا أَنْ تَلْزَمَ فَعْرَ بَيْتِهَا»^۲ نزدیک‌ترین حالات یک زن به خداوند متعال زمانی است که در منزل می‌ماند [و به امور خانه‌داری و تربیت فرزند می‌پردازد].»

آری، یک زن مسلمان هرگز فرمان خداوند متعال را در مورد حفظ عفت و عصمت خود فراموش نمی‌کند و در طول زندگی حجاب خود را همانند گوهری گرانبها پاسداری می‌کند. این سخن معروف حضرت زهرا علیها السلام که ضامن پایداری جوامع و مایه استحکام خانواده‌هاست، همواره باید در معرض دید بانوان مسلمان به ویژه دختران جوان باشد که فرمود: «خَيْرٌ لِلنِّسَاءِ أَنْ لَا يَرَيْنَ الرِّجَالَ وَلَا يَرَاهُنَّ الرِّجَالُ»^۳ بهترین و نیکوترین عمل زنان آن است که [بدون ضرورت] مردان [نامحرم] را نبینند و مردان [نامحرم] نیز آنان را ننگرند.»

۱. مواهب الجلیل، محمد مغربی، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۶ ق، ج ۲، ص ۵۷۸.
 ۲. نوادر راوندی، سید فضل الله راوندی، قم، درالکتاب، ص ۱۴.
 ۳. وسائل الشیعه، شیخ حر عاملی، قم، آل البیت، ج ۲۰، ص ۶۷.

بهترین و نیکوترین عمل زنان آن است که [بدون ضرورت] مردان [نامحرم] را نبینند و مردان [نامحرم] نیز آنان را ننگرند

با حجاب زنان و بیرون کشیدن آنان از کانون خانواده، مبالغه‌هنگفتی را اختصاص داده بود. آنها بر این باور بودند که حجاب زن سدّ محکم و دژ عظیمی در برابر نفوذ غریبه‌است. هر چادری که کنار گذاشته شود، افق جدید و گام بلندی در تسلط استعمارگران بر کشورهای اسلامی است. پس از دیدن هر زن مسلمانی که حجاب را کنار گذاشته است، امید تسلط آنان ده برابر می‌گردد. با هر چادری که رها می‌گردد، گویی جامعه اسلامی برای پذیرش و تسلیم در برابر استعمارگران آماده‌تر می‌شود.^۱

خوشبختی و سعادت زن و جامعه در همین جمله نهفته است که تا می‌تواند از نامحرمان دوری کند و کمترین ارتباط را با آنان داشته باشد؛ اما متأسفانه در عصر ما شیاطین و سوسه‌گر و دشمنان اسلام تلاش می‌کنند به هر وسیله و عنوانی زنان مسلمان را از هویت خود جدا کنند و به مجامع عمومی و معرض دید نامحرمان بکشانند و به این وسیله آنان را از اهداف اصلی خلقتشان بازدارند. فرانس فانون نویسنده فرانسوی می‌گوید:

«نیروهای اشغالگر در کشور مسلمان الجزایر مأموریت داشتند تا هویت و اصالت فرهنگی ملت الجزایر را نابود سازند و در این راه حداکثر کوشش خود را بر تخریب مسئله حجاب و چادر زنان متمرکز کرده بودند؛ زیرا آن را نشانه مهم اصالت ملی زنان الجزایری تلقی می‌کردند. از دیدگاه استعمارگران هجوم به تار و پود جامعه اسلامی الجزایر ابتدا باید از تحت تأثیر قرار دادن زنان آغاز می‌شد. دستگاه استعماری فرانسه برای مبارزه

۱. فلسفه چادر حجاب برتر، اسد الله محمدی نیا، قم، نشر سبط اکبر، ص ۹۵.